

Runstenen anträffades våren 1921 vid plöjning i Åkerby gärde, omkring 150 m. S om den runristade berghällen Sö 188, omkr. 30 m. N om landsvägen Strängnäs—Stallarholmen och ungefär lika långt Ö om utfartsvägen från Åkerby. Den låg djupt nedsjunken i åkerlera och blev, innan ristningen iakttagits, söndersprängd i flera delar. Enligt Lindqvist, som kort efter det fyndet anmälts besökte platsen, vållades dess bättre inga större skador å ristningslinjerna av sprängningen; de stora skador som finnas härröra från gammal tid, innan stenen ännu störtat omkull och begravts i leran. Stenen sammanfogades och restes i närheten av fyndplatsen.

Fyrsidig pelare av granit, med ristning å två sidor. Höjd 2,35 m., bredd 0,70—0,50 m. Ytan är svårt skadad och inskriften därför mycket svårläst.

Inskrift:

A: - **onasi** · **resti** · **sta** : **at** : **ulef** · **skaka** · **fapur** · **si** · **akabaṛ** · **biyḱ**

B: **is** · **leni** · **nu** · **byki** · **uhas** · **unipikr** · **a** · **uikir** · **uas** · **a** · - - - **ra** - - - [omkr. 8 runor] **ratami**

A 3—6 **nasi** äro de första säkra runorna. 2 **o** är ej säkert; huruvida där framför funnits ännu en runa (**p** eller **b**?) är särdeles ovisst. 8 **e** har tydlig prick, men nedre delen är skadad. Även 19 **e** är säkert stungen runa. 38 **r** har en mycket egendomlig form, som icke liknar övriga **r**-runor i inskriften. Därtill har den blivit skadad genom stenens söndersprängning. Övre delen av 40—41 **iyḱ** bortslagen. Men bst av **u** är säker, likaså den 3 cm. långa pricken. Ungefär mitt på bst av **u** utgår ett bågböjt streck uppåt slinglinjen, som synes vara ristat. — Oklart, var B börjar; ytan är här svårt skadad. Första säkra runa är 2 **s**. 4 **e** har tydlig prick; likaså 10 **y**. 15 **a** har bst endast på h. sidan. 17—22 **unipikr** är fullt tydligt. Efter 33 **a** är yttre delen av slingan avslagen och inskriften omöjlig att tyda. 48—53 **ratami** är tämligen tydligt, särskilt **t** och **m**.

Brate: A 39—41 **br · si ·**; B 1—2 [**pra**] **piks**, 15 **k**.

Det är icke blott det bristfälliga skick, vari inskriften blivit bevarad, som gör den svårtolkad. Den är också utförd av en klåpare, som icke har behärskat skrivkonsten ordentligt. Härpå tyda formerna **sta** för **stain** 'sten' och **si** för **sin** 'sin'. Endast delvis torde det därför vara möjligt att finna ut inskriftens mening.

A: *Onæisi ræisti stæin at Olæif skakka, faður sinn . . .*

»Onese reste stenen efter Olev den snede, sin fader . . .»

I B urskiljas orden *vas onidingr* »han var ingen niding»; jfr Ög 77, Sm 2, 5, 37. 9—12 **byki** skulle kunna vara pret. *byggji* 'bodde', men häremot talar det föregående **nu**. Det övriga är helt oklart.

Tolkningen av A 2—6 **onasi** som *Onæisi* är givetvis synnerligen oviss. Ett sådant personnamn torde ha varit ett ursprungligt tillnamn, en form av adjektivet isl. *úneiss* 'ansedd, ädel'. Från runinskrifterna är namnet för övrigt icke känt. Men i medeltida urkunder finnas ett par belägg av formen *Onas*. För tillnamnet 21—25 **skaka** bör man i första hand tänka på adj. *skakkr* 'sned' eller subst. *skagi*, m. 'spets, udde', båda väl belagda som tillnamn. Subst. *skeggi*, m. 'man' är *ian*-stam och borde sålunda i oblik form ha tecknats **skakia**.

190. Ytterenhörna kyrka, Selebo hd.

Pl. 92.

Litteratur: L 954(?), D 8vo 30. J. P. Tollstorp, Beskrifning om Södermanland, 2 (1838), s. 163; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 2, s. 18; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 69.

Äldre avbildningar: Tollstorp a. a., pl. 8; D 8vo 30; Hermelin a. a., pl. 2; Brate (ATA).

»Runstenen ligger», säger Dybeck (1855), »sedan urminnes tid såsom tröskel till kyrkans södra vapenhus.» Den omtalas några år tidigare av Tollstorp och åsyftas möjligen i en anteckning av Peringskiöld om en runsten i Enhörna, som han dock tydligen ej sett. Liljegren känner den endast genom denna Peringskiölds anteckning. Som tröskelsten låg den till år 1865, då den på Södermanlands Fornminnesförenings bekostnad togs upp och restes mot kyrkoväggen. Där befann den sig vid Hermelins besök 1872. Senare har den flyttats till södra kyrkogårdsmuren, mot vars inre sida den nu står rest. Det övre vänstra hörnet är avslaget och sedan fastkittat vid stenen; även stora delar av foten, som finnas på äldre avbildningar, ha förkommit och därmed även något av ristningen nedtill.

Blekröd sandsten, av det slag som förekommer i lösa block flerstädes i nordöstra Södermanland (*Sveriges Geologiska undersökning. Bladet Södertälje, beskrivning*, s. 16 f.). Nuvarande höjd 1,94 m., bredd 2,06—1,23 m. Den ristade stenytan är tämligen ojämn, och den har tydligen icke blivit särskilt omsorgsfullt bearbetad före ristandet. Därtill kommer, att den genom långvarig nötning har blivit svårt skadad; delvis är ristningen alldeles utplånad. Särskilt gäller detta om huvudena, på mannen och på djuret.

Inskrift:

· anun - r · auk · suara - - r · auk · finuiþr · litu · raisa · stain · þinsa · iftir · usl · faþur · - - - auk · biurn · at
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70
 brupur · sin · guþ hialbi a - - · haþs · þ - - þiurn · risti · runar
 75 80 85 90 95 100 105 110 115

Anundr ok Svaraldr ok Finnviðr letu ræisa stæin þensa æftir Øysl, faður [sinn], ok Biorn at broður sinn. Guð hialpi and hans. Þorbiorn risti runar.

»Anund och Svarald och Finnvid läto resa denna sten efter Ögisl, sin fader, och Björn efter sin broder. Gud hjälpe hans ande. Torbjörn ristade runorna.»

Till läsningen: 4 **n** och 6 **r** säkra, ehuru tämligen svagt synliga. Av 5 [**t**] finnes endast nedre delen av hst. Av 15 [**l**] är toppen borta med bst, på 16 [**t**] saknas h. bst. Mellan 13 **r** och 14 **a** har icke funnits någon runa; en naturlig valk i stenytan har vållat, att ristaren här lämnat ett större mellanrum än vanligt. 29, 43, 48, 80 **i** ostunget; däremot har 82 **g** en tydlig prick. 47—54 **iftir · usl**: alla runorna tydliga. Framför 52 **u** går en naturlig avsats tvärs över slingan, och ristaren har därför lämnat ett ovanligt stort mellanrum utan ristning. Efter 55—59 **faþur** har en avflagring tagit bort ett stycke av slingan med plats för tre runor, säkerligen **sin**. Av 91 **a** saknas blott övre delen av hst, av 92 [**n**] finnes blott nedre delen av hst, av 93 [**t**] intet. Av 96 **n** finnes h. bst och nedersta spetsen av hst. Namnet 98—105 **þ[ur]biurn** är, med undantag av de tre sista runorna, mycket skadat. Av 98 **þ** finnes blott övre delen, av 99 [**u**] blott ett par cm. av hst, av 100 [**r**] intet. Av 101 **b** synes tydligt hela hst och övre ringen av bst.

Tollstorp: **anunu, suar · al · ir, ust, 66—78 þaura · al, hiali, 98—115 ... uri · rista · runor.** Dybeck: **anunþr, suaraltr, usl, þiurn · at, hialbi · aþt · haþs · uþurn risti runar.** Hermelin: **anunþr, suaralþr, usl, biurn, aþt · hans · nu - biurn.** Brate: **anunþr, suaralþr usl, biurn, guþ, aþt · haþs · þ[ur]þurn.**

Namnet *Svaraldr* synes f. ö. icke vara känt från det nordiska namnmaterialet. *Finnviðr* är däremot tämligen vanligt; det förekommer åtminstone på en annan sörmländsk runsten, Sö 54, kanske också på Sö 319, dessutom i Östergötland (Ög 134) och i Småland (Sm 4) samt i ett flertal uppländska inskrifter. Under medeltiden är det »ganska vanligt» (Lundgren). I Norge är det mycket sällsynt, känt endast genom ett par belägg (Lind). *Finnviðr* är det enda personnamn på *Finn-*, som i Sverige varit vanligt. Därjämte finns i runinskrifterna ett *Finnvarðr* L 554 Frams-åker, Odensala sn (Uppl.). Från medeltiden är ingen annan sammansättning med *Finn-* känd. På det västnordiska området finnas däremot flera: *Finnbiorn, -bogi, -geirr, -kell* m. fl. Om för-

leden *Finn-* i personnamn se H. Koht i *Maal og Minne* 1923, s. 161 f., O. von Friesen, *Röstenen* (1924), s. 86 f., dens. i *Meddelanden från Norra Smålands Fornminnesförening* 8 (1926), s. 5 f. Osammansatt *Finnr* Sö 139, *Finna* Sö 24. — *Anundr* är rikligt belagt även i Södermanland: Sö 149, 155, 237, 247, 256, 266, 299, 320 och 338 (möjligen också Sö 246, 248 och 269). — **usl** torde vara samma namn, som tecknas **aysl** L 345 Svartsjö (Uppl.) och **osl** L 1016 Saltängsbron (Västmanl.). Det är en utveckling av samnord. *Auðgísl* (isl. *Auðgísl*, *Auðils* Lind, fsv. *Ødhgisl*, *Odhisle* Lundgren-Brate).

Inom den utefter stenens ytterkanter löpande runslingan, vars ornamentala detaljer äro rätt klumpigt utförda, finnes ett fyrfotadjur med bågböjd hals, smal bål, uppåtböjd och i spiral upprullad svans och oproportionerligt stora fötter, med spiraler inlemmade i bålen. Huvudet, som är svårt nött, synes ha haft ungefär samma form som på runslingan; överläppen är dock långt utdragen som en snabel. Därframför står en man i toppformig huvudbonad och klockliknande, löst nedhängande, kort kjortel. I de båda framåtsträckta händerna håller han en trehornad yxa, med vilken han måttar åt djurets huvud; den halvmånformiga egglinjen är måhända ej fullt säker. Djuret lyfter ena framfoten till angrepp. Utan tvivel avser bilden att föreställa en krigare i strid med ett fantastiskt djur (ett lejon?).

191. Ytterselö kyrka, Selebo hd.

Pl. 195.

Litteratur: O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 309, 403.

Avbildning: Hermelin a. a.

I porten till Ytterselö kyrka fanns enligt Hermelin fragment av en runsten. Avbildningen visar, att stycket legat som tröskelsten, delvis inkilat under dörrmuren. Fragmentet, som tydligen varit mycket nött, har sannolikt varit en del av en gravhäll. Utmed kanterna har funnits en inskrift, varav några få runor återstå: **n - ts - ui**. Mittpartiet har varit fyllt av bandornamentik.

Fragmentets storlek har enligt Hermelins uppgifter varit $1,20 \times 0,78$ m.

Fragmentet söktes förgäves 1929. Det omtalas icke i Brates anteckningar och reseberättelser och torde sålunda redan på 1890-talet ha varit förkommet.

192. Berg, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 93. Pl. 7: B 731 (och pl. 6: B 729, i bakgrunden).

Litteratur: B 731, L 939. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. Sud.; R. Dybeck, Reseberättelse 1859 (ATA); O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 292; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 55.

Äldre avbildningar: Ransakningarna (enkel teckning); P. Törnevall (hos Peringskiöld a. a. och B 731); Brate (ATA).

Runstenen står på byn Bergs ägor men rätt långt från gårdarna. Omkring 500 m. S om Åsa gravfält utgår från landsvägen åt Ö en mindre väg till Mervalla, Berg m. fl. gårdar. Invid denna väg är stenen rest, omkring 150 m. Ö om landsvägen. Här har legat torpet Enlund, som numera är nedbränt, och på andra sidan vägen ligger torpet Västerås. De båda runstenarna vid Berg Sö 192 och Sö 193 stå sålunda mitt emellan Mervalla-stenen (Sö 198) och Åsa-stenen (Sö 200), vid östra sidan av den ås, som i nord-sydlig riktning går över Selaön och vid Åsa når sin största mäktighet. I närheten har funnits ett stort gravfält, numera förstört genom grustäkt och odling. Hermelin omtalar »många resta stenar, uppställda dels i kretsar, dels i rader, samt 3de trekantiga